

Franc Kuzmič

Ekumenizem Josipa Juraja Strossmayerja in Slovenci

Ob 200-letnici rojstva in 110-letnici smrti

Povzetek: Josip Juraj Strossmayer je bil zelo pomembna osebnost 19. stoletja za Hrvate pa tudi širše. Prispevek se osredotoča zgolj na njegovo razumevanje ekumenizma in na njegov odnos oz. sodelovanje s Slovenci. Strossmayer si je nadvse prizadeval za edinost kristjanov in goreče želel, da bi bili posebno Slovani eno v Kristusu. Pri tem pa ni pozabil tudi na posameznike, ki so bili v stiskah.

Ključne besede: Josip Juraj Strossmayer, ekumenizem, Slovenci

Summary: *Ecumenism of Josip Juraj Strossmayer and the Slovenes*

Josip Juraj Strossmayer was a very important figure of the 19th century for the Croats and beyond. The paper focuses solely on his understanding of ecumenism and his relationship and cooperation with Slovenes. Strossmayer was very committed to the unity of Christians and had a fierce desire for the Slavs, particularly, to be one in Christ. In doing so, he did not forget about individuals who were in distress.

Keywords: *Josip Juraj Strossmayer, Ecumenism, Slovenes*

Josip Juraj Strossmayer je bil zelo pomembna osebnost 19. stoletja za Hrvate, pa tudi širše. V pričujočem sestavku se bomo osredotočili zgolj na njegovo razumevanje ekumenizma in na njegov odnos oz. sodelovanje s Slovenci.

Strossmayer se je kot đakovski škof udeležil 1. vatikanskega koncila, ki ga je sklical papež Pij IX. in se je začel 8. 12. 1869 v Rimu. Otvoritvene seje se je udeležilo 726 škofov, največ do takrat. Na samem koncilu je večkrat nastopil kot eden najbolj odličnih škofov in hkrati govornikov. Že takrat se je pisalo o njegovih odmevnih govorih, in vse do danes. Seveda so nasprotniki katoliške Cerkve njegove govore zelo pogosto zlorabljali v razne namene. Na koncilu je Strossmayer govoril petkrat. Celo koncilski očetje ga takrat niso povsem razumeli, seveda glede na tedanji čas in razmere. Njegove ideje so postale jasne šele na 2. vatikanskem koncilu. Na tem koncilu je bila Strossmayerjeva glavna ideja in vodilna misel ekumenizem. Na koncilu je Strossmayer razložil, da je treba protestante pravilno razumeti.

Na koncilu so 22. 3. 1870 razpravljali o katoliški veri. Strossmayer je takrat izjavil: »Mislim, da je med protestanti v Nemčiji, Angliji in Ameriki zelo mnogo ljudi, ki ljubijo našega Gospoda Jezusa Kristusa in ki zaslužijo, da se zanje uporabijo besede velikega Avgušтина: V zablodi so, v zablodi so, vendar so v zablodi v dobri veri; heretiki so, heretiki so, toda nobeden jih ne smatra za heretike!« (Brajša 1966, 77) Smela je bila tudi njegova izjava s posebnim poudarkom: »Mene ne prepričujejo nobeni dokazi, kako je vsa zla treba pripisati protestantizmu. Mislim, da so med protestanti ne eden ali dva, ampak mnogi, ki ljubijo Jezusa Kristusa.« (Brajša 1966, 78)

Kardinal Capalti je imel nekaj pojasnil, nato je Strossmayer svoj govor končal in na koncu ponovno poudaril: »Končujem, toda vem zagotovo, da je mnogo ljudi, ki živijo med protestanti in ki bi iz vsega srca želeli, da se v načrt (o katoliški veri) ne stavi nič, kar bi bilo ovira božji milosti, ki je njihova podpora. Vem, da se je na tridentinskem koncilu postopalo zelo oprezno, razborito in ljubeznivo, ko se je govorilo o protestantizmu.« (Brajša 1966, 78)

Tudi pozneje je Strossmayer poudarjal, da je zedinjenje sveto delo. »Edinstvo v Cerkvi je najsvetejša in najvzvišenejša stvar. Kdor teži za edinstvom v božji Cerkvi in pospešuje edinstvo, ta izpolnjuje sveto opo-

roko, ki nam jo je zapustil Jezusov v 17. poglavju Janezovega evangelija, ta posnema velikega apostola narodov sv. Pavla, ki v vseh svojih listih, posebno Korinčanom, na izreden način in s čudovitimi primerami priporoča edinstvo v Cerkvi.« (Strossmayer 1883)

Glede zedinjenja vzhodne Cerkve s katoliško Cerkvijo je Strossmayer takole zapisal: »Katoliška Cerkev sveto edinstvo v sebi čuva in uživa; z vzhodno Cerkvijo ima eno in isto vero, eno in isto izročilo, ene in iste sv. zakramente, eno in isto sveto in nesmrtno žrtev svojih oltarjev. Če bi se torej vzhodna Cerkev pomirila z zahodno, se ji ni treba odreči ničesar svojemu v imenu edinstva, ampak morala bi le priznati vrhovno oblast, kot to zahteva Sveto pismo, ustno izročilo in narava stvari.« (Spiletak 1934, 163) Čez deset let je v svojem pastirskem pismu zapisal: »O edinosti in o svobodi Cerkve govoriti je sveta naša dolžnost in slava; toda ko govorimo o edinosti, ne smemo nikakor nobenega žaliti, ampak moramo celo tako govoriti, da se pospešuje sveta ljubezen, sloga in mir.« (Strossmayer 1893) Svoje rojake je Strossmayer pozival k ljubezni do vseh, ne glede na vero.

Strossmayer je bil daljnoviden glede maševanja po slovansko-grškem obredu. Papežu Piju IX. je namreč predlagal, da bi bilo treba dovoliti duhovnikom latinskega obreda, da bi v primeru potrebe maševali tudi po slovansko-grškem obredu, kar bi bilo zelo koristno za zблиžanje z vzhodnimi brati.

Prav tako je Strossmayer zelo vplival na papeža Leona XIII. glede Slovanov, kajti papež Leon XIII. je živahno deloval za zedinjenje pravoslavnih. Pri tem mu je kot svetovalec zvesto pomagal prav Strossmayer. Po njegovi zaslugi je ta papež izdal leta 1880 okrožnico »Grande munus«, v kateri določa, da se praznik sv. Cirila in Metoda slavi v vsej Cerkvi in ne samo pri Slovanih, kakor je bilo do takrat. Papež je prav tako potrdil, da je staroslovanski jezik enakopraven latinskemu in grškemu.

Stolnico v Djakovu je Strossmayer posvetil sv. bratoma Cirilu in Metodu, kar je prav tako eden od dokazov njegove težnje po zedinjenju. V pastirskem pismu za leto 1877 med drugim piše, da je stolna cerkev »živi simbol svetega zedinjenja, ker je posvečena apostolskemu poglavarju in se v njej, na kupoli, kakor na kupoli sv. Petra v Rimu, berejo besede: Ti si Peter (Skala) in na to skalo bom sezidal svojo Cerkev in peklena vrata je ne bodo premagala.« Na notranjih srednjih vratih je dal postaviti

napis: »Slavi Božjoj, jedinstvu crkava, ljubavi i slogi naroda. Godine 1866 započeo, a godine 1882 dočeo J. J. Strossmayer.« Stolnica je zgrajena v romansko bizantinskem slogu, povezave Vzhoda in Zahoda. To je zanimivo prav tako iz zemljepisnega položaja. Na oltarju sv. Ciril drži odprto knjigo, kjer so zapisane besede iz Svetega pisma: »Sveti Oče, ohrani jih v svojem imenu, ki si mi jih dal, da bodo eno kakor midva.« (Jn 17,11)

Pesnik Anton Aškerc je poleti 1885 potoval po Hrvaški, Bosni in Srbiji in si med drugim ogledal cerkev v Djakovu. Cerkev je nanj naredila močan vtis. Tako je nastala pesem *V kripti djakovske katedrale*:

*Skoz nizka okna plove sončna luč
in šviga po podzemskem tem svetišči ...
Kar gledal zgoraj si očaran prej –
kerasot tu doli takšnih mi ne išči!*

*In vendar ... mistični ta polumrak,
ta mir, tibota – ni to poezija?
In zdi se mi, da v krog čarobni svoj
dubov nevidnih truma me ovija.
In kaj je tamle? ... Pod oltarjem tam
izkopal grob si sam si že za živa?
Tu, torej misliš, zlati rodoljub,
srce naj tvoje ti kedaj počiva?*

*Tu naj počiva srce tvoje kdaj?
Nad taboj pa ta božji dom tvoj krasni
o mavzolej ponosen in čistit
naj dvigal bi v azur neba se jasni...*

...
*Premajhna zate je Hrvatska vsa;
za srce tvoje grob ni kameniti,
ne bladni, temni, tibi, mrtvi grob –
ne, večji, živ to grob bo moral biti!*

*V vesoljnega Slovanstva srcu – tam
kedaj srcu tvojemu prostora dá se!
Tam živel boš, oživljaj, grel, bodril
Slovane svoje Ti na večne čase!*

Pesem ima podnaslov »Meseca julija 1886« (Aškerc 1991, 55–56).

Ko je Aškerc v Ljubljanskem zvonu (1900, 646–647) poročal o knjigi *Stolna crkva v Djakovu*, ki jo je izdala JAZU v Zagrebu ob petdesetletnici svojega ustanovitelja in mecena Strossmayerja, je tudi zapisal: »Kako je prišla ta monumentalna stavba v to samo na sebi neznatno mesto. Takšna cerkev bi lahko stala tudi v Rimu ali na Dunaju ali kje v kakem drugem velikem mestu! ... njena notranjščina te naravnost očara... Pod cerkvijo je velika kripta, kjer si je vladika že dal napraviti svojo – grobnico.« (LZ 1900, 647; Aškerc 1991, 409)

Aškerc se je tudi odzval vabilu Ivana Kostrenčiča in kot eden od 23 slovenskih književnikov napisal omenjeno pesem za spomenico *Spomen-cviete iz hrvatskih i slovenskih dubrava*, ki jo je leta 1900 izdala Matica Hrvatska v Zagrebu (44–45).

Ko so slovenski rodoljubi leta 1863 sklenili ustanoviti Slovensko Matico, so na to opozorili tudi Strossmayerja, ki je idejo z veseljem pozdravil. Ves čas je bil z njo tesno povezan in Matica se ga je ob njegovih obletnicah spominjala z iskrenimi čestitkami.

Ob odprtju hrvaškega vseučilišča v Zagrebu leta 1874 je Strossmayer v svojem govoru glede Slovencev med drugim dejal: »A kaj naj rečem o naših prvih sosedih, o slovenskih bratih? Naj vedo, da bomo vsi vedno v duši in srcu zadržali hvaležen spomin na tiste besede, ki jih je izrekel eden izmed najodličnejših njihovih sinov: Bratje Hrvati, vedite, da mi Slovenci vaše vseučilišče smatramo za naše lastno vseučilišče. Res zlate besede, polne upanja in tolažbe. Ko sem slišal te lepe besede, me je polila solza veselja. Bodimo tem bratom hvaležni in pokažimo jim ob vsaki priliki, da je njihova usoda naša usoda, da je njihova rana naša bol, da je njihovo veselje naša radost.« (Brajša 1966, 86)

Ob svoji 70-letnici se je za čestitko Matici zahvalil s pismom, v katerem je med drugim pisal: »Slavni Matici Slovenski večna hvala za čestitko ob priliki mojega 70. rojstnega dneva. Daj Bog, da luč in moč, ki jo Matica Slovenska goji in širi na tako dičen in vztrajen način, prebudi in privede vaš slovenski narod do višje prosvete, novega dela, nove moči in življenja. Matica Slovenska in Matica Hrvatska sta dve sestri, ki težita k enem in istemu cilju in razširjata krasne sadove svojega delovanja med vsem narodom s hvalevrednim uspehom. Jaz sem član ene in druge in na to sem prav ponosen in eni ter drugi čestitam k slavnemu uspehu in želim iz vsega srca, da bi bilo delo tudi v bodočnosti vedno plodno, uspešno in slavno. S tem čustvom nadahnjen se s ponosom podpišem kot član slavne Matice Slovenske. Strossmayer l. r. škof, 13. februarja 1885.« (Brajša 1966, 86)

Slovenskemu društvu za podpiranje vseučiliščnikov Radogaju v Ljubljani je 22. 8. 1893 pisal:

»Vaše slavno društvo iz vsega srca odobravam in blagoslavljam. Za vaše društvene namene vam pošiljam za sedaj 600 forintov. Podpirati v siromašnem in zapuščinem, toda neizmerno dobrem in nadarjenem narodu dijake, to je zelo slavno delo in Bogu povsem dopadljivo. Ker jaz že več let prebivam nekaj časa sredi krasnega in pobožnega slovenskega naroda (v Rogaški Slatini), vidim z neizrekljivo radostjo svoje duše, da je ta dobri narod zdrav, čil, krepak in z vso močjo svoje duše svojemu

Bogu in Odrešeniku vdan. Isto moram reči tudi o častiti slovenski duhovščini in o inteligenci, ki vodi narod k boljši bodočnosti in k boljši sreči.« (Brajša 1966, 86–87)

Ob Strossmayerjevi 50-letnici škofovske službe je Matica Hrvatska izdala posebno knjigo z naslovom *Spomen-cviete iz hrvatskih i slovenskih dubrava* (Zagreb 1900). Pri sestavi te knjige so sodelovali tudi vsi vidni slovenski literati: poleg že omenjenega Aškerca še Govekar, Gregorčič, Lampe, Medved, Meško, Murko, Šorli, Tavčar. Umetniške slike so prispevali: Grohar, Koželj, Janez in Jurij Šubic, Vavpotič, Vesel in Zajc. S tem so izkazali hvaležnost velikemu škofu. Simon Gregorčič, kateremu je v dneh njegove duševne stiske stal ob strani prav posebno Strossmayer, se je odzval s pesmijo *Slovenci škofu Strossmayerju*, ker je med drugim zapisal:

*Tudi i pred nami bodi
Svetil bodeš nam neugasno,
Slave rod boš varno vodil
U bodočnost jasno!*

Strossmayer je videl sožitje ne le zgolj v strpnosti, ljubezni, ampak tudi v miru. V postnem pastirskem pismu za leto 1897 je na prehodu v 20. stoletje zapisal preroške besede: »Usoda vsega sveta na koncu tega veka je zelo negotova, da, celo zelo nevarna. Ves svet se oborožuje in pripravlja na vojno, kar ne samo, da ustvarja nemir, ampak tudi slabi vedno bolj in bolj vse materialne sile. Govori se o miru in vršijo se sestanki za vrnitev miru, a glej, često se na teh sestankih širijo načela nemira in sovraštva. Pozablja se, da je edini Jezus večni vojvoda miru in da bo mir samo tedaj v svetu stalno zavladal, če Jezusov nauk zavlada v duši in srcu naroda ... Kričati mir, mir, obenem pa se vedno in vedno pripravljati na vojno, to izčrpuje narode moralno in materialno.« (Brajša 1966, 88) In potem je res prišla vojna, velika vojna, prva svetovna vojna, ki je terjala nadvse veliko žrtev, a ni opravila prav nič, pa tudi ni spametovala ljudi, da se ne bi čez dvajset let spet začela nova svetovna vojna.

Prispevek sklenimo še enkrat z mislimi Strossmayerja, ki je v Postnem pismu za leto 1889 zapisal: »Narod, ki res misli biti svoboden, mora biti čvrst, popoln in kolikor je le mogoče, svet narod; vse svoje življenje mora posvetiti resnici, pravici in ljubezni, tako da mu je tudi v družinskem in družbenem življenju sveti križ in Jezusovo življenje vzor in ogledalo. Narod, ki misli biti svoboden, mora biti navdušen za vse, kar

je plemenito in vzvišeno, in zazrt na sveti križ, pripravljen za vsako, tudi največjo žrtev za splošno dobro.« (Brajša 1966, 88)

Torej, Strossmayer si je nadvse prizadeval za edinstvo kristjanov in goreče želel, da bi bili posebno Slovani eno v Kristusu. Pri tem pa ni pozabil tudi na posameznike, ki so bili v stiskah.

Reference

- Aškerc, Anton.** 1900. Stolna crkva v Djakovu. *Ljubljanski zvon*. 20, št. 10.
- Brajša, Stojan.** 1966. Josip Jurij Strossmayer. *Kraljestvo Božje*. 23:67-89.
- Spiletak, Andrija.** 1934. *Strossmayer i pape*. III. Djakovo: Biskupska tiskara.
- Spomen-cvieve iz hrvatskih i slovenskih dubrava.* 1900. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Strossmayer, Josip Juraj.** 1877. Postno pastirsko pismo za leto 1877. Djakovo.
- Strossmayer, Josip Juraj.** 1883. Postno pastirsko pismo za leto 1883. Djakovo.
- Strossmayer, Josip Juraj.** 1893. Postno pastirsko pismo za leto 1893. Djakovo.